

Маслак Л.П. Інтегрований підхід у формуванні готовності курсантів вищого військового навчального закладу до міжкультурної комунікації // Теорія та методика викладання філологічних дисциплін : науково-методичні матеріали. – Житомир : ЖВІРЕ, 2005.– С. 56–62.

Л.П. Маслак

(Житомирський військовий інститут радіоелектроніки)

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД В ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Підготовка студентів, курсантів ВВЗ до комунікації в різноманітних ситуаціях – складний та багатоплановий процес. Він обумовлений об'єктивними процесами, які відбуваються в суспільстві та у військовій справі: науково-технічний прогрес, удосконалення бойової техніки та зброї, розвиток теорії та практики військової справи. Дана підготовка досліджується багатьма науками: військовою наукою, філософією, етикою, соціологією, військовою психологією, військовою педагогікою та ін. Кожна з цих наук вивчає той чи інший аспект підготовки курсантів, студентів ВВЗ.

Формування готовності курсантів ВВЗ до міжкультурної комунікації неможливе без вивчення іноземної мови, яка є однією з умов професійного та загальнокультурного формування сучасного офіцера Збройних Сил України. Адже ІМ сприяє підвищенню рівня гуманітарної підготовки та загальної ерудиції фахівців, активізує їх інтелектуальний потенціал.

Досягнення цілі (формування готовності курсантів ВВЗ до міжкультурної комунікації) можливе при інтегрованому підході.

Теорія створення інтегрованих курсів не нова. Поєднання професійних знань психолого-педагогічних дисциплін з іноземною мовою може стати важливою умовою формування інтеркультури майбутніх офіцерів. Успішне досягнення цілі можливе при застосуванні особистісного підходу – принципу, який в якості головної цілі передбачає становлення і розвиток особистості як суб'єкта власного життя, культури та історії [8].

Ряд вчених робить висновки: потрібно будувати культурно-історичну або соціально-культурну теорію освіти, бо тільки така теорія виключає ідеологію як механізм управління суспільною свідомістю і робить цим механізмом самовизнання людини-індивідуальності в просторі суспільного розвитку [1; 2; 3].

ІМ як навчальний предмет стає інструментом полікультурного розвитку особистості, яка навчається та сприяє усвідомленню себе як культурно-історичного суб'єкту.

Культура в освіті виступає як її змістова складова, джерело знань про природу, суспільство, способи діяльності, емоційно-вольового та ціннісного відношення людини до оточуючих праць, спілкування та ін [8].

Поняття культури (від лат. cultura – оброблення, вирощування, у педагогічному контексті – освіта, навчання, виховання) охоплює сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають його історично досягнутий рівень розвитку і втілюються в результатах продуктивної діяльності людини, зокрема систему освіти, мистецьку творчість, а також установи й організації, які забезпечують їхнє функціонування (школи, заклади вищої освіти, музеї, тощо). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості окремої людини, а також якісний рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльністю [14].

Іншомовна культура є одним з видів освіти. Вона повинна визначати зміст навчання ІМ у ВВЗ. Дана культура повинна включати три процесуальні аспекти освіти: пізнання та навчання; розвиток, виховання.

Пізнання та навчання спрямовані на оволодіння змістом іншомовної культури, головними компонентами якої виступають вміння та навички. Дані компоненти реалізують себе під час навчання ІМ.

Розвиток спрямований на оволодіння психологічним змістом іншомовної культури. Допомогти в оволодінні даним змістом буде сприяти військова психологія. Знання військової психології дасть можливість зрозуміти психологічні функції та здібності військовослужбовців Збройних Сил інших країн. Головними компонентами змісту виступають навички та вміння щодо здійснення мовної діяльності, спілкування.

Виховання спрямоване на оволодіння педагогічним змістом іншомовної культури. Допомогти оволодіти даним змістом у ВВЗ будуть сприяти ряд педагогічних дисциплін: військова педагогіка, військове навчання та виховання, методика роботи з особовим складом. Головними компонентами педагогічного змісту виступають здібності та якості особистості.

Тобто, іншомовна культура є тією частиною загальної культури людства, якою курсант ВВНЗ може оволодіти в процесі комунікативної іншомовної освіти в пізнавальному та навчальному (культуроснавчому), розвиваючому (психологічному), виховному (педагогічному) аспектах.

ІМ інтегративно пов'язана з рядом психолого-педагогічних дисциплін, які певним чином будуть сприяти міжкультурній взаємодії – процесу, який обумовлений одночасно природними, етноландшафтними та соціальними, стереотипними умовами взаємодіючих культур [8].

Під час навчання ІМ використовуються базові психолого-педагогічні знання для організації діяльності і спілкування, враховуються особливості роботи військових, добираються ефективні засоби і прийоми психолого-педагогічного впливу на особистість, здійснюється психологічна підготовка воїнів і військових колективів в межах заданої ситуації. Саме тому ІМ пов'язана із дисципліною *“Військове навчання та виховання”*, головною метою якої є підготовка майбутніх офіцерів до ефективного навчання та виховання підлеглих, управління психолого-педагогічною роботою в підрозділах, розв'язання психолого-педагогічних проблем бойової діяльності та виконання спеціальних завдань. Адже курсант ВВНЗ повинен знати:

- ✓ основні положення теорії навчання та виховання, основні закономірності ведення виховної діяльності;

- ✓ систему організації виховної роботи в частині;
- ✓ методи, види діяльності і спілкування;
- ✓ механізми викорінювання нестатутних взаємовідносин;
- ✓ методи психологічної підготовки;
- ✓ основні засади добору та підготовки молодших командирів;
- ✓ форми і методи роботи щодо зміцнення військової дисципліни;
- ✓ методiku виховної роботи з особовим складом в різних видах діяльності [4].

Різноманітні комунікативні ситуації на військову тематику під час навчання ІМ, вирішення проблемних питань військової діяльності допоможуть курсантам ВВНЗ організовувати роботу з особовим складом взводу, проводити індивідуальну роботу з підлеглими, формувати доброзичливі взаємовідносини у військовому колективі, здійснювати роботу щодо зміцнення військової дисципліни у відповідності до вимог керівних документів.

Тому ІМ сприяє головній меті дисципліни *“Методика виховної роботи з особовим складом”* – підготовки майбутніх офіцерів до управління соціально-психологічними процесами в підрозділах, розв'язання психолого-педагогічних проблем бойової діяльності та виконання спеціальних завдань [4].

Дані дисципліни готують студентів та курсантів до взаємодії в особистій, суспільній, освітній та професійній сферах. Процес навчання ІМ у ВВНЗ враховує теоретичний та практичний аспект дисциплін – *“Військова психологія”* та *“Військова педагогіка”*.

Військова психологія – наука практики, яка має велике професійне значення для військових кадрів. Діяльність офіцера по навчанню та вихованню особового складу включає великий психолого-педагогічний та комунікативний зміст.

Кожен командир, військовий інженер знаходиться в контакті з підлеглими. Успіх роботи з ними залежить не тільки від досвіду роботи офіцера але й від професійних знань, вміння вирішити комунікативну ситуацію, зрозуміти кожного військовослужбовця.

При вивченні ІМ враховуються вікові та психологічні особливості курсантів ВВНЗ при проведенні виховної, морально-психологічної та культурної підготовки, яка відбувається в процесі вивчення ІМ. Ці знання майбутні офіцери використовують у роботі з особовим складом, а також з військовою технікою та при взаємодії, партнерстві, комунікації на міжкультурному рівні.

У битві здатність правильно оцінити ситуацію відіграє важливу роль. Знання культури, мови, психіки військовослужбовців іншомовних країн допомагає офіцерам виконати ряд дій, які ведуть до успішності операції.

Застосування нової техніки здійснює вплив на форми та способи ведення збройної боротьби, організацією військ та методів підготовки особового складу.

Нова зброя своєю потужністю, руйнівною силою породжує фактор морального пригнічення – психологічний. Він впливає на особливості дій військовослужбовця, його психіку. Тому військово-психологічна наука спрямована на психологічну підготовку військовослужбовця до ведення бойових дій в умовах війни. Ефективно застосовувати нову техніку та потужні засоби ураження зможуть люди, які володіють психолого-педагогічним видом мислення, морально-бойові якості та глибокі військово-технічні знання [15, 11].

Предметом військової педагогіки є вивчення педагогічних закономірностей процесу підготовки військовослужбовців та військових колективів до успішного виконання свого військового обов'язку [15].

Підготовка військових – багатоплановий процес, який складається з виховання, навчання, освіти, розвитку (розумового та фізичного) та морально-психологічної підготовки. Процесу комунікації належить не остання роль. Викладач, який працює з пілотами авіаліній і не навчить їх

розпізнавати на 100% цифри в умовах комунікації земля – повітря на фоні сильного шуму, може приректи їх самих та їх пасажирів на смерть.

Знання теоретичних основ електротехніки, нових інформаційних технологій пов'язані з ІМ, яка є основою для розуміння даних дисциплін.

Для успішного виконання військового обов'язку необхідно підготувати кваліфікованих спеціалістів, майстрів військової справи, які володіють спеціальними вміннями та навичками. Ці завдання вирішуються під час військово-педагогічного процесу, який включає комплекс навчально-виховної роботи: навчальні заняття, тренування, стрільби, спортивно-масову роботу та ін.

При навчанні ІМ у ВВНЗ враховується внутрішня природа військово-педагогічного процесу, його зміст, структура та психолого-педагогічні механізми. Разом з педагогікою ІМ розкриває умови, формулює вимоги, правила діяльності офіцерів, прапорщиків, сержантів, дає їм практичні рекомендації, які забезпечують ефективність навчально-виховної роботи.

ІМ у ВВНЗ розвивається та збагачується на основі наукового аналізу тих змін, які постійно виникають в суспільстві, в армійському та флотському житті, в розвитку інших наук які відображаються у військово-педагогічному процесі. ІМ ВВНЗ оперує такими поняттями як військове навчання та виховання .

Тому існує зв'язок ІМ та педагогіки з військовою доктриною та наукою, яка визначає основні напрями військового навчання, виховання, морально-психологічної підготовки особового складу армії та флоту.

Процес підготовки курсантів ВВНЗ до комунікації розвивається та виставляє нові завдання. В практиці навчання та виховання вони виступають у вигляді протиріч, які потребують свого вирішення. При формуванні культурного компоненту ІМ знаходить шляхи вирішення даних протиріч.

ІМ допомагає також формувати та вдосконалювати в процесі комунікативного навчання педагогічну майстерність майбутнього офіцера, використовуючи різноманітні методи та форми роботи.

При інтегрованому підході у формуванні готовності курсантів до міжкультурної комунікації разом з ІМ використовуються психолого-педагогічні військові дисципліни які взаємозв'язані з ІМ в тому чи іншому аспекті. Всі разом дисципліни будуть сприяти розвитку міжкультурної комунікативної компетенції – сума знань та вмінь, які необхідні для спілкування на міжкультурному рівні. Володіння даною компетенцією допоможе подолати бар'єри комунікації та уникнути "культурного шоку", який виникає при незнанні звичаїв ,традицій, культурного життя країни в якій перебуває індивід. Міжкультурна комунікаційна компетенція включає в себе міжкультурну комунікацію, яка є невід'ємним елементом даної компетенції, і, при оволодінні якою людина спілкується не лише понад мовні кордони, але й розвиває свою інтеркультуру та стає здатна до міжнародної мобільності.

Висновки.

З процесами інтеграції України в освітній простір питання здійснення формування готовності курсантів ВВНЗ до міжкультурної комунікації набуває актуальності та має відбуватися спільно з процесом гуманізації освіти.

Процес гуманізації освіти – це зміни особистісної культури, виховання культури потреб і почуттів, розширення сфери відповідальності суб'єкта за свої слова, вчинки, дії, результати діяльності, поступовий прогрес у взаємодії суб'єктів спілкування у взаємодії особистості і суспільства [10].

Завдання інтеграції нашої освіти в світову цивілізацію можна реалізувати завдяки розвитку творчого потенціалу особистості без нехтування інтересів, потреб, мотивів, намірів, цілей тих, хто виховується і навчається.

Формування готовності курсантів ВВНЗ до міжкультурної комунікації є актуальним, і саме процеси інтеграції в Європу, вимоги Ради Європи роблять його таким.

Міжнародною акцією ЮНЕСКО "Навчання без кордонів" передбачено активізувати підтримку діяльності з розробки диверсифікованих форм відкритого і дистанційного навчання на всіх рівнях як формальної, так і неформальної освіти з метою врахування навчальних потреб кожної людини протягом усього життя, а також сприяння широкому використанню нових інформаційних і комунікаційних технологій. Рекомендовано зміцнювати національні потенціали в сфері планування та здійснення різних форм освіти дорослих і постійної освіти з урахуванням висновків п'ятої Міжнародної конференції з освіти дорослих, що відбувалася у липні 1997 року в Гамбурзі [14].

Досягнення цілі (формування готовності курсантів ВВНЗ до міжкультурної комунікації) повинно здійснюватись під час навчання ІМ інтегровано з іншими психолого-педагогічними військовими дисциплінами при формуванні міжкультурної комунікативної компетенції, складовою частиною якої є міжкультурна комунікація.

Потрібно створити не тільки умови, які б формували готовність до міжкультурної комунікації, але й такі, які б сприяли гуманістичному вихованню. До них відносяться :

- ✓ відмова від уніфікованих моделей навчання, ігноруючих особистісні характеристики того, хто навчається;
- ✓ гнучкість побудови навчального процесу, варіативність його компонентів, зумовлених природою мотиваційно-спонукальної сфери курсанта ВВНЗ;
- ✓ відповідність змістової сторони процесу мотиваційним орієнтаціям суб'єктів навчання;
- ✓ мотиваційна забезпеченість навчального процесу;
- ✓ пристосування конкретних навчальних дій до певного суб'єкту навчання;
- ✓ створення режиму діяльності, адекватного мотиваційному підтексту навчання [10].

Гуманізм у навчанні – це передусім побудова стосунків на принципах глибокої взаємоповаги, рівноправного партнерства викладача та курсанта, курсантів ВВНЗ між собою і створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі.

Для досягнення вищезазначеної цілі у навчальному процесі ВВНЗ потрібні викладачі-гуманісти, які мають виступати проти знецінення універсальних загальнолюдських цінностей, за зближення і співіснування народів і культур, за діалог між ними, проти авторитаризму і деструктивності в процесі навчання і виховання, за культурний плюралізм, толерантність, за розвиток різних видів мислення у суб'єкта навчання, поважати його особистісне право на відмінність.

При інтегрованому підході ІМ з іншими психолого-педагогічними військовими науками іншомовна культура стає змістом іншомовної освіти.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Библер В.С. Культура. Диалог культур (опыт определения) // Вопросы философии. –1989. – № 6. – С.31–42.
2. Бориско Н.Б. Социально-психологические предпосылки формирования лингвосоциокультурной компетенции // Иностранные языки. – № 3.– С.53–55.
3. Буланкина Н.Ф. Проблема самореализации личности в полиязыковом информационно-образовательном пространстве: Коллективная монография. – Новосибирск: НИПК и ПРО, 2000. – 190 с.
4. Військове навчання та виховання. Методика виховної роботи з особовим складом : Методичні рекомендації до вивчення дисциплін /Розроб. Є.Г. Староконь, О.А.Лиманець. – Житомир: Вид. ЖВІРЕ, 2003. – 36 с.
5. Головатий Н.Ф. Европейское и украинское образование – где точки единения? // Персонал. – 2004. – № 3. – С.5–7.
6. Грушевецкая Т.П., Попков В.Д., Садохин А.К. Основы межкультурной коммуникации. – М., 2000. – 352 с.
7. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання /Науковий редактор українського видання, доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва.– К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
8. Занинова Л.В., Меньшикова Н.П. Основы пед. Мастерства /Серия "Учебники, учебные пособия". – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 288 с.
9. Калінін В.О. Стан проблеми формування соціокультурної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови у вітчизняній та зарубіжній літературі. Науковий збірник. – Житомир: Вид. ЖПУ, 2003. – С. 222–235.
10. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. – Вінниця: "Нова Книга", 2002. – 512 с.
11. Ложкін Г.В., Староконь Є.Г. Навчальна програма дисципліни "Військова психологія". – К.: МАУП. 2002.– 14 с.
12. Миролюбов А.А. Культуроведческая направленность в обучении иностранным языкам // Иностранне языки в школе. – 2001.– № 5. – С.11–15.
13. Науковий збірник/ За ред. проф. Дубасенюк О.А. – Житомир: Вид. ЖПУ, 2003. – 334 с.
14. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія /За ред. І.А. Зязюна/. – К.: "Віпол", 2000. – 636 с.
15. Основы военной психологии и педагогики : Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. – М.: Воениздат, 1981. – 366 с.
16. Пассов Е.И. Культурообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация // Иностранные языки. 2002. – №4. – С. 11–18
17. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование. – Липецк, 1998. – 157 с.
18. Пассов Е.И. и др. Мастерство и личность учителя : На примере преподавания иностранного языка. – 2-изд., испр. и доп.– М.: Флинта: Наука, 2001. – 240 с.
19. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизации. – Воронеж: Истоки, 1996.– 189 с.
20. Староконь Є.Г. Психологічні аспекти діяльності та спілкування офіцера.– Житомир: ЖВІРЕ, 2002.– 304 с.
21. Фаенова М.О. Обучение культуре общения на английском языке.– М.; Высшая школа, 1991. – 95 с.
22. Царькова В.Б. Диалог культур: путь от идеи до практики // Копелевские чтения, 1999. – Россия и Германия: диалог культур.– Липецк, 2000. С. 30–35.
23. Maskey W. F., Applied Linguistics: its meaning and use.–English Language Teaching.–Cambridge University Press, 1996.–200 p.
24. Wallace A. F. Culture and Personality.–Random House, 1961.–214 p.